

Straks = nu, ter behoud van onze welvaart

Als we de welvaart in ons land heden ten dage vergelijken met die van 200 jaar geleden dan zien we enorme verschillen. Zelfs de allerrijksten hadden in 1822 niet de beschikking over het gros van de luxegoederen die nu te koop zijn. De motor achter deze toename van de materiële welvaart is te danken aan de beschikbaarheid van energie. Toen aan het eind van de 18de eeuw hout en turf steeds schaarser werd in Groot-Brittannië begon men daar op zoek te gaan naar andere energiebronnen. Het delven en toepassen van steenkool als brandstof bleek de uitweg uit de toenmalige Britse energiecrisis. Om het mijnwater weg te pompen werd een apparaat bedacht: de stoommachine. Die bleek niet alleen erg effectief als aandrijver van grondwaterpompen maar stond aan de basis van een forse omwenteling op economisch vlak: de industriële revolutie van de 19de eeuw. Daar waar de welvaart eeuwenlang slechts langzaam vooruit ging, ging het vanaf die 'ijzeren eeuw' steeds sneller. Ook aardolie, aardgas en kernenergie werden aan de lijst van doeltreffende energiebronnen toegevoegd met als gevolg dat de hoeveelheid beschikbare energie alleen maar verder toenam, evenals het gebruik ervan. Het idee dat er een grens zit aan wat de Aarde aan delf- en brandstoffen kan leveren in verhouding tot ons verbruik is vanaf begin jaren zeventig van de vorige eeuw herhaaldelijk verkondigd. Het rapport van de Club van Rome uit 1972 De grenzen aan de groei heeft veel discussies doen ontstaan over de houdbaarheid van de materiële welvaart en de gevolgen voor het milieu. Die discussies duren tot de dag van vandaag voort. Uiteindelijk bleken de voorspellingen van de Club van Rome te pessimistisch als het ging om de hoeveelheid beschikbare grondstoffen en energie. Er zijn sinds de jaren zeventig veel nieuwe voorraden aan delfstoffen en brandstoffen ontdekt en er is het nodige bereikt als het gaat om hergebruik en energiebesparing. Bovendien is vanaf de jaren 80 de benutting van wind- en zonne-energie, waterkracht en geothermie toegenomen. Mede daardoor heeft de materiële welvaart toch toe kunnen nemen. "Voorspellen is moeilijk, vooral als het om de toekomst gaat.", zei de Deense natuurkundige Niels Bohr ooit. Desondanks blijken de trends die de Club van Rome in 1972 schetste op hoofdlijnen wel realistisch te zijn geweest. Op dit moment lopen samenlevingen in allerhande landen tegen grenzen op voor wat betreft grondstoffen, ruimtegebruik, milieubelasting en energie; zo ook in Nederland. Zelfs water, dat in Nederland toch lange tijd gold als iets waarvan we gemiddeld genomen teveel hadden, wordt op sommige momenten een schaars goed. Langdurige periodes van droogte hebben gevolgen voor de landbouw, de natuur, de (drink)waterkwaliteit, het scheepvaartverkeer en de mogelijkheden voor bedrijven om er mee te koelen of het in voldoende mate en in de juiste samenstelling te gebruiken voor productieprocessen.

De mate waarin onze welvaart afhankelijk is van wat het natuurlijk milieu (lucht, bodem, water) te bieden heeft wordt weer meer en meer zichtbaar. We hebben als mensheid veel getemd, ontgonnen, uitgevonden en geëxploiteerd en daar onze materiële welvaart mee verhoogd, maar kunnen dat alleen blijven doen als er voldoende grondstoffen en energie beschikbaar blijven. De voorspoed die we in Nederland momenteel genieten kan alleen op peil blijven als alle benodigde natuurlijke middelen daartoe beschikbaar zijn en blijven. Het is een vraagstuk dat de hele samenleving raakt.

De bescherming van het milieu wordt politiek gezien doorgaans geassocieerd met partijen en kiezers die als 'links' of 'progressief' te boek staan. De drijfveer van hen is overwegend de innerlijke waarde of de schoonheid van het natuurlijk milieu. Het besef dat dat milieu ook de mate van welvaart bepaalt is er wel maar speelt eerder een rol op de achtergrond. Linkse kiezers maken in het dagelijks leven echter op allerlei manieren gebruik van de gemakken die de moderne samenleving ons biedt. Zo ook de meer rechtse of conservatieve kiezers. Voor hen is materiële welvaart doorgaans belangrijker maar ze hebben tevens oog voor natuurschoon. De vraag is of deze twee te onderscheiden invalshoeken te verenigen zijn maar misschien is het nog meer de vraag of het verschil ertussen wel zo groot is. Want uiteindelijk is het voor iedereen kiezen of delen. Óf je accepteert dat de Aarde door de huidige wijze van exploitatie van zijn hulpbronnen uitgeput raakt en op den duur niet meer kan voldoen aan de gezamenlijke vraag naar energie en grondstoffen, met een onvermijdelijke (sterke) welvaartsdaling tot gevolg, óf de samenleving organiseert het zo dat die welvaart op niveau kan blijven middels een energie- en grondstoffengebruik dat langer vol te houden is door een aanzienlijk doelmatiger benutting ervan.

Van 2013 t/m 2017 organiseerde het Instituut voor de Nederlandse Taal de verkiezing van het irritantste woord van het jaar. In 2017 werd duurzaamheid als vijfde meest irritante woord van het jaar verkozen. Volgens het juryrapport wordt duurzaamheid te pas en te onpas gebruikt en is het daarom een "hol, betekenisloos containerbegrip" geworden. Dat is het risico van woorden die (te) veel betekenissen hebben gekregen. Vaak betekent duurzaamheid milieuvriendelijk, wat nogal een breed begrip is. Een specifiekere invulling is zuinig in de zin van zo min mogelijk grondstoffen verbruikend. Maar duurzaamheid betekent ook stabiliteit zoals in een duurzame vriendschap. Weer een andere betekenis is lang mee gaan, dus langdurig van waarde zijn, bestand zijn tegen slijtage of bederf. Allemaal eigenschappen die als positief moeten worden geduid. De weerstand die duurzaamheid oproept komt doordat wat als duurzaam wordt aangeduid lang niet altijd de lading dekt en regelmatig inderdaad te onpas wordt gebruikt. Wellicht drukken andere woorden de essentie van de uitdagingen waar we voor wat betreft het behoud van onze welvaart voor staan beter uit. Laten we daartoe eens over de grens kijken.

Begin 1700 dreigden de zilver- en ijzermijnen rond Freiberg in het Saksische Ertsgebergte tot stilstand te komen. Er was bijna geen hout meer om erts te smelten en mijngangen te stutten. Hele wouden waren al kaal gekapt zonder dat er voldoende nieuwe bomen waren aangeplant.

Onder die prangende omstandigheden begon Hans Carl von Carlowitz als toezichthouder bij de mijnen. En wat deed hij? Hij schreef een boek. Het heette Sylvicultura Oeconomica en verscheen in 1713. Het bood een grondige analyse en aanpak van de houtcrisis bij de mijnindustrie maar het wees ook op het gebruik van onzuinige houtkachels en het overmatig gebruik van hout in de woningbouw. Het beoogde een zodanig bosbeheer te bewerkstelligen 'daß es eine continuierliche beständige und nachhaltende Nutzung gebe' (dat het een doorgaand, zeker en duurzaam gebruik oplevert).

Het Zuid-Afrikaanse woord 'volhoudbaar', net als het Engelse 'sustainable', sluit veel beter aan bij de betekenis die Von Carlowitz hechtte aan 'nachhaltend' dan het Nederlandse 'duurzaam'. Nachhaltend betekent immers letterlijk zodanig handelen dat je nog iets achter de hand houdt voor later. In woordenboeken Duits-Nederlands wordt 'nachhaltend' nu vertaald met 'duurzaam'. Dat laatste woord duidt op iets wat van zichzelf een bestendig of langdurig karakter heeft. Met uitzondering van voorwerpen als bijvoorbeeld diamanten en gouden sieraden is echter bijna alles om ons heen alleen al door verwerking en veroudering aan verval onderhevig.

Daarom is het actievere 'volhoudbaarheid' geschikter dan het passievere 'duurzaamheid'. Wil iets immers kunnen voortbestaan dan moet je er voortdurend onderhoud aan plegen en vaak ook energie, water en andere materialen aan toevoegen. Dat geldt net zo goed voor de natuur en alles wat ze voortbrengt als voor industriële en andere producten van menselijke oorsprong.

Om onze welvaart te behouden pleiten we daarom als VVD Meierijstad voor beleid dat verstandig, volhoudbaar en doortastend is. Dat betekent dat we overheidsmaatregelen die zouden moeten bijdragen aan onze welvaart en waar geen goede analyse aan vooraf is gegaan, die niet vol te houden zijn en die slechts halfhartig worden in- of doorgevoerd niet zullen steunen. Of het labeltje 'duurzaam' erop wordt geplakt of niet is voor ons bij die afweging niet relevant. Wij gaan voor de effecten in het besef dat die zich straks voordoen terwijl de beslissingen nu genomen moeten worden.